

مسئولیت همگانی

بحث آزادی سیاسی به « آزادی بیان و قلم »
 متفقین گزیده : آنکه « مشخصات حکومتهای
 دموکراتی و استبدادی » توضیح داده شد؛
 اولت پادشاه شاهن بحث : نوجوانان ماید.

در حکومت اسلام گفتر اساس داد و کار این
 خاص « را به دیر تر شده است (۱) ». نظریه ای بازی
 سلیمان گفته که آن دیگر آزادی ملت، خدمه
 و خدمه برای پیش اداره کردن آن، موظف و
 مسئول است : « الکلکه راچ و کلکم مسئول عن
 دستگاهی، منع کند، و نه ملت حق داده، تمام
 انسانیت اداره کنود و بتوان حکومت عالم
 ایجاد کنند، خود را جلوگیری اذی نمود جاری
 اسلام، برای دخالت دادن تمام افراد
 بر کار داده ». رئال جام علم کاری اسلامی دو مردم و جاری مملکت، و احسان مسئولیت
 بلکه از هر آئین اسلام، کنود آسلامی کردن آحاد مردم، در تلاش برای پیش اداره

(۱) در جای خود، به تقویت رسیده گه سیستم حکومتی اسلام، به اذ نوع حکومت
 استبدادی است و به اذ نوع حکومت مردم برمودم، بلکه بکجا حکومت آزاد و دموکراسی
 خواهد است که درین اخترام به افکار عمومی و حاکمیت ملت برایه حق وعدالت استوار است
 اراده اصلاح پیشتر، مردم گشوده، کتابهای « ترتیب الملة و تنبیه الابة » - و قوانین الحكم والادارة
 فی الاسلام ».

(۲) آگاه باشید، عدهها تکلیف و فرماین را عتبند و در بر این فرماین برداران خویش
 مسئولند (مجموعه درام س ۶)

کردن امور حاری کشور ، داغها و دستور -
الملهای خاص قرار داده کروح همه آنها هم
داشته باشد ، زیرا کس که گفتن حق بایسته
آن را آزادی سیاسی را تشکیل میدهد .
و ما اینکه بهترین از آن داعیه دستور العملها
اشاره کرده ، تفضل آن را بحاجت خود ، موکول
میکنیم :

۹- مشورت و تبادل نظر

در حکومتی استبدادی ، لمردم دسترسی
به زمامدار ، دارد . و نه به زمامدار . به عزم
حق اطهار نظر میجذب ، ولی در حکومت اسلام
هم درب خانه «حاکم» بروی مردم ، پاراست ،
و هم مردم بولنده هر گونه قتل اسلام که
داشته باشد ، را او در میان بیهاده ، کارهای
جادی مسلکت را یا مشورت و تبادل نظر .
آنرا میخواهیم .

علی ذلب الاسلام . خطابه ای که در سخن
دستقابل بیش اینچه هزار نظر ، ای اقدام
و در آن ، حقوق والی بر ملت حقوق ملت ،
بر والی نا بطور شرح . موده بزرس قرار
داد ، درین باره بینین فرموده : «با من آغشور
که با جهادان سخن گفته بشود ، سخن نگوییه ،
و جنذاقه دد برای مردمان بی بال و مبتکر ، از
گفتن حق ، خود را از مشورت ، از من خود
داری نکن . یا من با اصراسازی آمیزش ننمایم .

(۱) توجیه البلاعه خود در ص ۲۲۷

(۲) سور مشوری آیه ۴۸

در زاده من اینچنین گمان بیزید که گفتند حق ،
بر من ملکیکن باشد ، یادخواست تطبیق خود را
داشته باشم ، زیرا کس که گفتن حق بایسته
عمل ، بر او ملکیکن باشد ، عمل بآن دو ، بر او
ملکیکن بر است یا بار این از حق با هر چیز
بعدی همچ خود را درستور العملها
اشاره کرده ، تفضل آن را بحاجت خود ، موکول
میکنیم :

و در حادیگر اعدام طلب پفرموده باز

حقوق را بج خدا بر بندگان ، همین است که
ذلتوله متصحت و عوشرایی کمک برای اقامه
حق . و درین خود بکوشیده (۱)

قرآن مجید ، سوره ای بدانورد و شوریه
دانه که در آن ، افراد با اسان داک مشورت
خود را شود آنها هم که در آن چنگک بودند ،
و تبادل نظر را جزء برپانه ذله کن خود .
قرآن داده اند ، چنین هم ستاید : «الذین
اسمعوا هر اثر هم و اقاموا الشافع و امرهم شوری
بینهم و معاشرانه یافشون پیش ، آن کا میکند

اوامر پروردگار را احباب میکند . و نماند
پایه دارند ، و کارهای سوسن را به مشورت
میگذارند . و از آنجه بآنانه رویی داده ایم ،
انفاق میکنند» (۲)

بیلید آ خداوند . در این آیه ، یکگونه
مشورت و تبادل نظر را یاد نمود . و متفق و ملت
اوامر پروردگار . مشورون ساخت ایشان ، و
عین . مشوره ساخت که : اسلام قایچه اندانه ،
و همچنین آنها پیر و قلم که بیشین و سیله برای

تبادل نظر و محدوده کردن قدرت دولت است ،
اصلت ، قالال شده است .
پیغمبر السلام : پایاز از شورت مشورت میکند .
در میان سوم انحرفت ، کفار اقربیش ، برای
اقدام آثار دین و ایوبی مسلمین ، ساز و پر ک
حلگی همیش . فراموش کرده به حاتم مددنه
سر کوت نمودند .
وقتیکه این خبر ، پیغمبر اسلام ، رسید
حضرت ، الصحاب و برادران در ارجاع پیگوئی
رو برد شدن پادشاه و جیمه چنگ ، مشورت
نمود .
بیرون و زنگ در چنگ «پدر» که بکمال پیش
از آن داقمه درخ داده بود ، برای بعضی ایجاد
خود را شود آنها هم که در آن چنگک بودند ،
و میخواستند ادایین کارزار ، تلافی و خود نهادی
کنند . یعنی جهت دای اکثربت ، این شد که
سر بازان اسلام ، اذ شهر مدینه بیرون روند و
در میان دینان مشورت و تبادل نظر شوند .
و ای قلن پیغمبر اسلام . پایعه کعن ، این
بود که در مدینه ساختند و کوچه ها و خانه های را
ستگید که قرار دهنده ایگر فشار دشمن شدت
یافت ، الان و اتفاقاً هم انسیان خانه علو بالای
اماها بیطاع ، پر عاذله . چون رای اکثربت
بر خلاف نظر پیغمبر ، این بود که از مدینه
بیرون برداشتند ، اذ اینچه هم که
حقیقت آنها بیروی نمود ، و به مراد سر بازان ،

(۱) تفسیر النبأج ص ۲۰۳ - مجمع البیان ج ۲ ص ۵۲۶ - روح الدین الاسلامی ص

۲۷۲ - ترتیب المثلوثیة الائمه آیة الله نائینی .

موارد ، یا بران خود ، در باره امور جاری مملکت ، تبادل نظر میفرمود و به بسایر آنان را از رأی خود مقدم میداشت . اذآ لجهمه در مورد اعزام اشکر بسوی صنین و حنگه با معاویه پرده است .

بنابراین ، اصل مشورت و تبادل نظر یکی از اصول دموکراسی اسلامی است ، نهایت آنکه گاهی امکانات کشور از احاطه حمایت وغیره انجام داده و مرتضی ، مردم ، مستقیماً در کار خود دخالت کرده تبادل نظر نمایند مانند قیام خود پیشتر و خلفاء جهاد گانه و در زمان ما مانند سه گاهنون (ایالت) سویں که هرسال ، یکبار اصلاحی عورم از همه اولاد کاچون ، شکل میشود و در آن مسائل مختلف ، اظهار نظر میشود (۲) و گاهی هم در اثر تراکم حمایت قریب اکننه بودن ایالات و جهات دیگر ، دخالت مستقیم میشود . در این سه گاهنون کشور خود ، امکان تبادل نظر میشود ، در این سه گاهنون راه انتخاب افراط او نه تنها در این مورد بلکه در سیاست این مجموعه ایام و مطالعات پیشگیر معاویه جالی شوری و نظارت آن ، یا همچنان و در درجه علی این ایطالیب ، علیه السلام ، حاکمه تبادل نظر نموده و در سه گاهنون خود نیز نوشته اند که آنحضرت ، در بیماری از دخالت قدر مستقیم نباشند .

برای یک دندگی پیش ، و حلول گیری اقطیان و میتم ، اذآ آنحضرت ، در مقدس شهودن اصول دموکراسی پیروی کرده با اصحاب و زیارات خود مشورت و تبادل نظر مینمود .

خلیفه دوم ، هنگامیکه تصمیم گرفت ایران را از تحریج کنندهای استبداد ساسایران و حکومت طبقات فتوح‌الله واشراف واعیان و موقیدان آن سامان ، روحانیت پنهان ، باگر وغیری از مسلمانان از جمله علی بن ایطالیب علیه السلام « تبادل نظر و مشورت کرد که آن خود پیر بالشکریان عمره چند داشد ؟ علی (ع) . با لفظ مود : تو از در قرن خردواری کن ، بیگانه ایشکن بپرسی پرسنی دیگران پرورد و تو در من کفر (ستینه) بمان دیگر ارقان تو نه پیش و ذی فرق العاده بمقابل خواهد داشت وله در مشورت شکست ، قابل جبران است (۱) عمر هم پیشرفت و از عمر ام بودن بالشکر خودداری کرد و در مدتیه ماند ، او نه تنها در این مورد بلکه در سیاست این مجموعه ایام و مطالعات پیشگیر معاویه جالی شوری و نظارت آن ، خود مدبوهن این مشورت‌ها بود . تالیح علوم المذاکیر

و در درجه علی این ایطالیب ، علیه السلام ، نیز نوشته اند که آنحضرت ، در بیماری از

(۱) از این‌الامر لم یکن نصره ولا خذلانه بکثرة ولا يقلق سنية البخاری ۱۷۸

(۲) قانون اساسی ایران داصول دموکراسی ص ۲۵۱